

kyselých i basických skal. V kolinním až subalpinském stupni byla větší část dokladů plodných (80%), zatímco v alpinském stupni, kde je tento druh nejhojnější, mírně převažovaly doklady sterilní (59%). Vzhledem k úbytku jeho stanovišť v poslední době je nutno považovat druh *Saelania glaucescens* za ohrožený. Úbytek lokalit může být způsoben porušením symbiosy s nižšími organismy (která je pro tento druh charakteristická), zapříčiněným zhoršováním stavu ovzduší.

Z. Soldán: MECH *OCTODICERAS FONTANUM* A JEHO ŠÍŘENÍ V ČESKOSLOVENSKU

Mech *Octodicerias fontanum* (B.Pyl.) Lindb. z č. *Fissidentaceae* je příkladem toho, jak málo vlastně víme o biologii valné většiny mechů. Na jedné straně totiž stojí údaje o jeho mizení a ohrožení - viz např. staré údaje o jeho vymizení ze Sprévy následkem průmyslového znečištění vod (Schiffner & Schmidt 1887) nebo novější zařazení do nejvyšších kategorií ohrožení v sousedním Polsku (Ochyra 1986) a Rakousku (Grimms 1986), na straně druhé pak ekologická charakterizace jako "industriofyt" (Frahm & Frey 1986) a další údaje o jeho rychlém šíření zejména v západní Evropě. Krátký příspěvek o rozšíření *Octodicerias fontanum* s poznámkami o jeho rozporuplné citlivosti vůči znečištění byl uveřejněn již dříve (Soldán 1989). Doplnění celkového obrazu jeho rozšíření a biologie je diskutováno na základě zjištění řady nových lokalit (cf. Bryonora 6: 9, 1991; 7: 8, 1991) a dalšího výskytu i v severozápadních Čechách na horním toku Ohře (lokality: obec Šabina, ca 6 km JZ Sokolova; městečko Loket, ca 7 km V Sokolova; veřejné tábořiště Hubertus, ca 4 km V Karlových Varech; všechny sběry v herb. PRC). Tyto nálezy jsem učinil víceméně náhodně při přenašení lodi během vodáckého putování v srpnu 1992 (za velmi nízkého stavu vody!); dá se tedy předpokládat, že tento mech nebude alespoň na horním toku Ohře příliš vzácný. Také čistota vody není v povodí Ohře pod Chebem rozhodně uspokojivá, navíc lokalita Loket leží prakticky pod Sokolovem, lokalita Hubertus pod Karlovými Vary.

[Citace zmíněných prací viz Soldán Z. (1989): Rozšíření mechu *Octodicerias fontanum* v Československu. - In: Kotlaba F. et Šebek S., Aktuální rozšíření některých druhů řas, mechů, lišejníků a hub v Československu, p. 5-7, Čs. věd. spol. pro mykologii při ČSAV, Praha.]

ROSTE V ČESKOSLOVENSKU MECH *POHLIA SPHAGNICOLA* ? Zdeněk Soldán

Druh *Pohlia sphagnicola* (B.S.G.) Broth. je zřejmě z našeho území dosud uváděn pouze ze dvou lokalit v Krušných horách: rašeliniště Boží Dar a Velké jeřábí jezero. Revizí dokladů z uvedených lokalit se mi však nepodařilo potvrdit ani s určitostí vyvrátit výskyt tohoto poměrně vzácného boreálně-montánního druhu, jehož areál pokrývá především severní a střední část Evropy.

Jednalo se o tyto doklady:

1. "*Pohlia sphagnicola* (Br. eur.) Lindb. u. Arn., Bryotheca Saxonica No. 139. Erzgebirge: im Spitzberg bei Gottesgab, 22.VII.1921 leg. A.Kopsch". V herbarii (PRC) jsou v obálce s touto schedou rostlinky značně polámané; nepodařilo se mi zjistit rozložení pohlavních orgánů. Zbytek sporogonu je však vyvinut, velikost výtrusů se pohybuje v rozmezí 17-21 μm (nejvíce okolo 19 μm), povrch výtrusů je jasně papilnatý. Dle mého názoru jde o druh *Pohlia nutans* (rev. Z. Soldán, V. 1988).

2. "*Webera sphagnicola* Sch. Kranichsee, Erzgebirge, 1896 l.Wicht". V herbarii WBM je v obálce s touto schedou jen několik sterilních rostlinek vtroušených mezi rašeliničkou a *Aulacomnium palustre*, takže nelze tento doklad řádně determinovat (rev. Z. Soldán 1988).

Pro úplnost uvádím znaky rozlišující druh *Pohlia sphagnicola* od příbuzného, obecného druhu *P. nutans*. Tedy: *P. sphagnicola* je druhem dvoudomým (versus paroický druh *P. nutans*), velikost výtrusů se pohybuje v rozmezí 12-15 μm (versus 20-25 μm), povrch výtrusů je hladký až téměř hladký (versus povrch jasně papilnatý), dále má druh *P. sphagnicola* okraj lístků méně zubatý, kratší žebro, užší buňky lístků (8-10 μm versus 10-12 μm) a vyskytuje se výhradně na rašeliníštích. U dokladů z rašeliníšť může dojít k záměně s taxony *Pohlia nutans* (Hedw.) Lindb. var. *longiseta* (Brid.) Hüb. nebo *P. n.* var. *sphagnetorum* Schimp. Nejspolehlivějším rozlišovacím znakem je rozložení pohlavních orgánů a velikost výtrusů.

Mnoho úspěchů při lovu na paprátku rašelinnou!

KLÍČ K URČOVÁNÍ DRUHŮ RODU BRACHYTHECIUM

Sinikka Piippo
(přeložil Z. Soldán)

Následující klíč je částečně upraveným překladem rukopisné anglické verze klíče k určování finských druhů rodu *Brachythecium* (cf. Piippo, Mem. Soc. Fl. Fauna Fenn. 60: 45-53, 1984), k jehož překladu do češtiny autorka laskavě svolila. Práce zahrnuje pouze druhy rostoucí ve Finsku, proto nejsou v klíči obsaženy všechny druhy známé z území ČSFR. Čtenář zde tak nenalezne tyto převážně velmi vzácné druhy: *Brachythecium oxycladum* (Brid.) Jaeg., *B. capillaceum* (Web. & Mohr) Giac., *B. turgidum* (Hartm.) Kindb., *B. geheebii* Milde a *B. vanekii* Šmarda (naopak *B. latifolium* je v klíči jediným druhem u nás nerostoucím). Snad i takto neúplný klíč s obrazovou přílohou poslouží jako doplňující pomůcka při určování zástupců obsáhlého rodu *Brachythecium*.

1. Rostliny většinou středně velké nebo velké; lístky rýhované nebo nerýhované, buňky s relativně přímými buněčnými stěnami, dlouhé (až 100 μm nebo i více, vyjma *B. erythrorhizon* a často *B. albicans*) 2
- Rostliny malé až středně velké; lístky nerýhované nebo jen velmi mírně rýhované, buňky se stěnami červíkovitě prohnutými až přímými, krátké (většinou 80 μm , u *B. latifolium* někdy delší) 11
2. Lístky široké, vejčité, nerýhované až rýhované, se špičkou krátkou a dlouze zašpičatělou 3
- Lístky +/- dlouze zašpičatělé až vláskovitě zašpičatělé, obvykle silně vrásčité, zřídka vlnkované 7
3. Lístky široce vejčité, špička náhle a krátce zašpičatělá nebo krátká a široká ... 4
- Lístky trojúhelníkovité až vejčité, dlouze zašpičatělé 5
4. Lístky vždy výrazně rýhované, špička krátká, křídla výrazná, tvořená nafouklými buňkami; na vlhké půdě v lesích, v prameništích, podél lesních potůčků atd. (Obr. 1-5) ..... *B. rivulare* B.S.G.
- Lístky rýhované nebo zřídka nerýhované, špička obvykle delší, křídla kratší a někdy téměř chybějící, s buňkami pouze mírně nebo vůbec nafouklými; v lesích na zemi, kamenech i bázích kmenů (Obr. 6-10) ..... *B. rutabulum* (Hedw.) B.S.G.
5. Okraj lístků lodyžních i větvěných zubatý, lístky rýhované nebo nikoliv, žebro dosahuje do poloviny délky lístku 6
- Okraj lístků lodyžních celokrajný nebo jen mírně zubatý, lístky často výrazně rýhované, žebro dosahuje až do 2/3 délky lístku; v lesích na vlhkých stanovištích, na bažinatých loukách a v prameništích (Obr. 16-21) ..... *B. mildeanum* (Schimp.) Schimp. ex Milde
6. Lístky vejčité, okraj neohrnutý, většinou s krátkou špičkou, rýhované nebo